

sort még folytathatnánk. A népszámlálások és egyéb számszerű adatok, statisztikák táblázatokban követhetőek, átfogó és pontos képet adva az 1950–60-as évek történetéhez. Ugyanakkor a MAT elemzése rengeteg, napjainkig érvényes, tanulságos kérdést és felvetést fogalmaz meg, melyek továbbgondolásra ösztönöznek.

Önmagában is olvasmányos, ugyanakkor rengeteg információval telített kötetről van szó, melyet nemcsak a végén található korabeli térképek, de olykor a szöveg közé szúrt források is tekinthető képek tesznek színesebbé.

Fodor János

A BARCASÁGI CSÁNGÓK KÁLVÁRIÁJA

Veres Emese–Gyöngyvér: „Mikor Oláhország háborút izene...”

■ A Marosvásárhelyen született és a Barcasághoz eleven szálakkal kötődő Veres Emese–Gyöngyvér második könyve is a barcasági csángók történetéhez kapcsolódik. A 2005-ben megjelent „*Ma leszek házasodban vendéged*” című, szokásokkal kapcsolatos kutatásait közlő könyvét követően a szerző egy máig aktuális és érzékeny témát dolgozott fel. Az 1916-ban bekövetkezett váratlan és kegyetlen román támadás barcasági emlékeit és dokumentumait dolgozta fel példaértékűen adatgazdag monográfiájában.

A barcasági csángók története ritkán került olyan közérdeklődés és figyelem középpontjába, mint az őket sújtó idegen katonai támadást követően. A szerző igyekezett a vonatkozó történelmi, sajtó- és egyháztörténeti anyagokat összegyűjteni. Az evangélikus egyházhoz, a lelkészekhez kapcsolódó források a helyi közösségeket összefogó intézményhez kötődő adatokként rendkívül fontosak. A gyülekezetek életére vonatkozó adatok az egyháztörténelem mellett a néprajzkutatók számára is igen értékesek. Veres Emese–Gyöngyvér értő szemmel válogatott és kutató e sajátos értéket képviselő dokumentumok között is. Különösen gazdag forráscsoportot vont be kutató-

munkájába a parasztköltői írások, családi visszaemlékezések összegyűjtésével. Ezek némelyike verses formátumú, így például a hat osztályt végzett barcaújfalusi földműves Jámbor János „virágos kertje”, melyből a kötet címadó sora is származik. A külön fejezetbe rendezett néprajzi gyűjtések során talált meneküléstörténeteket csonkítatlanul, teljes egészében közli, az eredeti formában és helyesírással. A népi írásbeliség kutatásához is szolgáltat ezáltal értékelhető adatokat. A magyar és a román történetírás elsősorban szinte kizárólagosan a hadtörténeti vonatkozásokat vizsgálta korábban. Az ilyen jellegű munkák átértékelését is eredményezheti az eseményeket elszenvető civil lakosság szemszögét is figyelembe vevő dokumentumválogatás. A szerző nyelvismerete lehetővé teszi, hogy egy-egy eseményről a korabeli magyar, román és német forrásokat is egymás mellett olvashatjuk. A három nép több évszázados együttélése meghatározta a Barcaság arculatát, lakóinak életét és szokásait.

A kötet időrendben tárgyalja az eseményeket, felsorakoztatva a vonatkozó forrásokat. Nem túlzás, hogy egyes esetekben nem csupán napról napra, ha-

nem a sorsfordító események idején óráról órára bontakozik ki az olvasó számára a kegyetlen támadás és annak tragikus következményei. A kötet lapjain egyéni tragédiák, kimagasló erkölcsi erőt felmutató hétköznapi hősök jelennek meg, ám a kegyetlen és számító gonosztevők is felbukkannak. A szerző hűen a hitelességet és objektivitást követelő célkitűzéséhez nem tagadja el a románellenes atrocitások, esetenként háborús bűnök ismertetését sem, a megszálló román hadsereg és alkalmanként vad szimpatizánsaik tetteinek ismertetése mellett. Rendkívül alaposan vizsgálta a szerző a betörés elől menekülők sorsát; ezt a témát elsősorban a korabeli sajtó közléseire és személyes feljegyzésekre építve mutatja be. A menekültek ellátását, segélyezését bemutató fejezetben a központi intézkedéseket, az egyes vármegyék hivatalos intézkedéseit és a magánszemélyek, egyházak működését is bevonta vizsgálatának körébe. A Brassó vármegyei menekültek Bácskában és Torontálban találtak igen nagy arányban ideiglenes menedéket. Külön fejezet foglalkozik a menekültek visszatérésével, a károk és a romok felszámolásával. Részletesen vizsgálja az elhurcolt túszok sorsát, a kalandregénybe illő szökési beszámolókat. Kitér a román csapatok kiszorítását követően lezajlott hadbíróági ítéletekre, a megtorlásra is. Az események központi évfordulós megemlékezéseit is bemutatja a szerző a korabeli dokumentumok alapján, s ezek elemzése különösen annak ismeretében sajátos, hogy 1919-ben újra román uralom volt Brassóban... Az emlékművek sorsa – pl. a lefejezett vashonvéd, a ledöntött s máshol felállított emlékmű –

jellemzi az etnikai-politikai viszonyrendszerüket.

A szöveget kiválóan egészítik ki a válogatott illusztrációk, melyek a korabeli sajtófotók, képeslapok mellett, igen nagy számban közölnek családi magánarchívumokból feltárt képeket is. Ezek mellett a kiterjedt levéltári és könyvtárszeti kutatások során összegyűjtött fotók teszik teljessé az anyagot. Ezek összegyűjtése is – az írásos forrásokhoz hasonlóan – kimunkált gyűjtőmódszertani jártasságot és elhivatottságot igényelt. Recenzensnek módja volt a kötet megjelenését követően közös terepmunkát folytatnia a szerzővel Hétfaluban. Az adatközlők reakciói, a további források előkerülése, a visszaemlékező történetek sorozata igazolta Veres Emese-Gyöngyvér témaválasztását.

A kötetet német és román nyelvű összefoglalás zárja, illetve egy melléklet, melyben korabeli hivatalos dokumentumokat követően az elhurcoltak, meggyilkoltak, illetve az elmenekültek névsorai is megtalálhatóak. A melléklet az adatközlők névsora zárja, melyben kereken ötven személy szerepel! Az igényes kialakítású rendkívül olvasható és ezzel együtt roppant adatgazdag kötet a hely- és köztörténet kutatói mellett, a néprajztudomány és a mentalitás-történettel foglalkozó kutatók számára is értékes munka. A barcasági csángók identitásának vizsgálatának eredményei sokkal nagyobb távlatban és léptékben is komoly igazodási pontot jelentenek számunkra. Veres Emese-Gyöngyvér könyve egy objektív társadalomtan felé mutató irányjelzőként is értékelhető.

Kemecsi Lajos